

Aspecte ale scrierii chirilice românești de la începutul secolului al XIX-lea. Litere cu valori ambigue și confuzii de litere

LIVIU ONU

După cum se știe, la începutul secolului al XIX-lea scrierea chirilică românească — pe de o parte — manifestă tendința spre o distribuție ușor diferită și mai specializată a literelor polivalente (în comparație cu sec. al XVII-lea și cu prima jumătate a sec. al XVIII-lea)¹, pe de altă parte — prezintă, îndeosebi în varianta manuscrisă, evoluții, simplificări și stilizări care duc efectiv la confuzia dintre siluetele a câte două sau chiar trei litere (de ex.: *e*, *i* și *н*; *т* și *ѣ* etc.). Pe plan lingvistic, în ultima jumătate de secol se petrecuseră profunde transformări în sistemul fonetic și morfologic al limbii române (fără să mai vorbim de cel lexical), transformări adesea contradictorii, în sensul că reprezentau nu numai procesul foarte accentuat de impunere a unei norme supradialectale în limba literară, ci și tendințele de impunere, în circuitul limbii scrise, a unui număr mare de fonetisme și structuri morfologice dialectale, regionale, populare și chiar a unor forme rebarbative².

În plus, în manuscrisele chirilice românești realizate în perioada în care încercările de impunere a alfabetului latin pentru redarea limbii române deveneau tot mai numeroase, este firesc să întâlnim, uneori, anumite interferențe cu scrierea cu caractere latine.

Încît, din motivele arătate și din cauza caracterului adesea greu analizabil al scrisului, cercetătorul și editorul unor texte din perioada menționată întîmpină reale dificultăți în stabilirea valorilor autentice ale unui număr apreciazabil de litere. Ei trebuie să țină seamă nu numai de contextul grafic în care se află fiecare literă (poziție inițială, finală etc.; natura literelor învecinate etc.), ci și de zona dialectală de unde provine sau pe care o reprezintă textul, de tradiția manuscrisă a acestuia, de existența în epocă a unor alternanțe fonetice și morfologice, de istoria limbii române etc.³.

Pentru a ilustra numai cîteva aspecte ale acestui complex proces din istoria scrierii chirilice românești, vom recurge la un singur manuscris: ms. rom. 3499 de la B.A.R.S.R., care ne transmite, în copie, singura versiune cunoscută a celei mai vechi traduceri românești (din sec. al XVII-lea), a *Istoriilor* lui Herodot (pe f. 2 r-283 v). Copia respectivă a fost executată în întregime de „Ion, feciorul

¹ Reamintim că alfabetul chirilic a fost creat pentru a nota un dialect al limbii slave vechi. Aplicat, la un moment dat, pentru a nota limba română, care prezintă o serie de diferențe fonologice față de dialectul slav respectiv, e firesc ca valoarea anumitor litere ale acestui alfabet să nu se fi potrivit cu sistemul fonologic al limbii române. Încît, chiar de la început, alfabetul chirilic românesc conține litere polivalente și posibilități de a reda același sunet prin două sau mai multe litere (vezi, de ex.: *ѣ, ѣ, ѣ* etc.; sau literele pentru reprezentarea lui *i*, *o*, *u*, *ă* etc.). În linii mari, situația respectivă se perpetuează pînă în sec. al XIX-lea.

² Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, *De la origini pînă la începutul sec. al XIX-lea*. Ediția a doua, revăzută și adăugită. București, 1971, p. 441—584.

³ Vezi I. Fischer, *Principii de scriere a textelor românești. Secolul al XIX-lea*, în LR, XI, 1962, nr. 5, p. 577—581; N. A. Ursu, *Problema interpretării grafiei chirilice românești din jurul anului 1800*, în LR, IX, 1960, nr. 3, p. 33—46; Emil Virtosu, *Paleografia româno-chirilică*, București, 1968, p. 100—191; Aneta Boiangiu, *Scrierea chirilică românească*, în: Veronica Vasilescu, Aneta Boiangiu, *Scrierea chirilică românească. Album de paleografie*. București, 1982, p. 5—15.

lui Tudurii blănariul den Botoșani", în anul 1816 (f. 1 r). Descoperit în octombrie 1908, de N. Iorga, la mănăstirea Coșula de lângă Botoșani, textul a fost publicat, în transcriere fonetică interpretativă, de descoperitorul său, în anul 1909⁴.

Scrierea chirilică cursivă de mână a copistului din 1816 se caracterizează, în general, prin claritate, deși nu totdeauna este analizabilă. Scrierea izolată a literelor alternează cu scrierea legată, chiar în interiorul aceluiași cuvânt. Literele suprascrise se folosesc mai ales pentru partea finală a cuvintului. Textul conține, din cînd în cînd, adăugiri și ștersături din partea copistului. Îndesebi grupurile de litere legate, literele suprascrise, adăugirile și ștersăturile fac ca lectura să fie dificilă chiar pentru un ochi versat în descifrări. Iar transcrierea textului este îngreunată în plus de polivalența unor litere, de literele cu valori ambigue, de alternanțele grafice și de confuziile dintre unele litere.

Cu titlul de contribuție la o analiză mai amplă, analiză întemeiată pe un număr variat și mai mare de texte și absolut necesară în procesul de cunoaștere a trecutului patriei și de valorificare a moștenirii culturale, vom prezenta cîteva situații de confuzii de litere și de litere cu valori ambigue, referindu-ne în mod special la ms. citat.

a) Confuzia dintre „и” și „і”. Deși manifestă o tendință constantă de a scrie clar, analizabil, chiar caligrafic, de-a lungul întregului ms. copistul face rabat la anumite litere și, adesea, la finală de cuvînt.

Astfel, în poziție finală, „і” este realizat: *і, і, і, і, і* etc. Uneori,

brațul de jos al lui „і” este foarte scurt, încît litera poate fi citită *і*. Confuzia grafică dintre *е* și *і* merge mîna în mîna cu evoluția, mai ales în graiurile moldo-venești, a lui *е* neaccentuat în *і*.

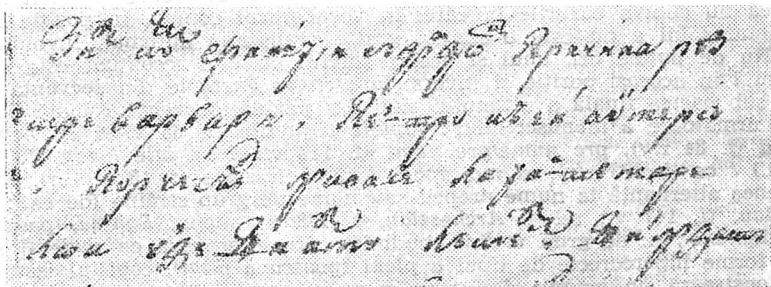

Fig. 1. Fragment din *Condica Mavrocordatilor* (B.A.R.S.R., ms. rom. 237, f. 179 v, rd. 8—9) scris la 1 noiembrie 1742. Detalii de scriere.

Pe de altă parte, în scrisul de mîna, „и” și „і” au ajuns foarte ușor la siluete similare sau chiar identice, atît în corpul cuvîntului, cit și în finala de cuvînt:

и, и, и Cum secvențele *-in-*, *-ni-*, *-nii-*, *-iin-*, *-ini* se întîlnesc extrem de frecvent, în mod evident confuziile de lecțiune (și, implicit, de transcriere) sînt posibile oricînd.

Grupul *-in-*, în, poziție finală, și nu numai, este notat la fel ca *-ni*:

и, и, и, и, и etc. De ex. în: „acest strein dintre laconi” (f. 114 r/rd 4 de j în și *ni*, culese aici cursiv, sînt scrise la fel în manuscrisul chirilic. La fel sînt rea-

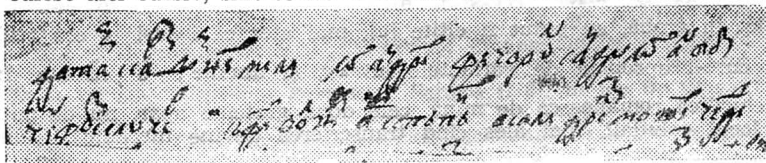

Fig. 2. Detalii de scriere din ms. rom. 3499 (B.A.R.S.R.), f. 2 r, rd. 15—18.

⁴ Vezi: 1645. *Herodot.* Traducere românească publicată după manuscrisul găsit la mănăstirea Coșula de N. Iorga. Vălenii de Munte, 1909.

lizate grupurile respective în : cineva, lipsind, fiind, văzind (-d, la gerunzii, este, de obicei, suprascris, încît în rămîne în poziția finală) etc.

Implicit, deci, *n* se poate confunda, uneori, cu *e*.

Confuzia dintre „*n*” și „*e*” este de dată mai veche, deoarece însuși copistul din 1816 înregistrează lecțiuni eronate de acest tip. Exemple (prima formă este cea din ms., iar a doua — forma emendată în ediția pe care o pregătim)⁵ : *Mermiazi* (f. 3 r) < *Mermnazi(i)* (I 7), *Mermiadii* (f. 4 v) < *Mermnadii* (I 14), *erithreni* (f. 5 r) < *erithreii* (I 18), *ionie* (f. 6 v) < *ionii* (I 28), *inble* (f. 7 r) < *inbli* (I 30), *aceeași* (f. 7 v) < *aciiși* (I 31), *a pleni* (f. 7 v) < *a plini* (I 32), *n-au fost* (f. 9 v) < *i-au fost* (I 44), *Aristoland* (f. 12 v) < *Aristolaid* (I 59), *acarianul* (f. 13 r) < *acarnanul* (I 62), *tegheintî* (f. 13 r) < *tegheîți* (I 65), *Therei* (f. 17 v) < *Thirei* (I 82) etc. etc.

În ceea ce privește confuzia posibilă dintre *i* și *n*, notate prin același semn grafic, menționăm că, la vocabularul comun, ea este, în general, exclusă, mai ales atunci cînd copistul este atent la contextul fonetic al semnului și la contextul sintactic al cuvîntului respectiv și își dă seama dacă semnul trebuie citit *i* sau *n*. Pentru ilustrare, reproducem aici o scurtă secvență de pe f. 82 v/rd. 19 al ms.

3499, în care literele culese cu aldine sînt notate în ms. prin același semn „*n*” :
dintru oamenii streini agiutor era un om, anumea... (III 4).

Iar în legătură cu confuzia posibilă dintre *e* și *i* chirilice, subliniem faptul că, în ms. 3499, confuzia citată poate să provină, în primul rînd, din copia de la 1746 a traducerii⁶ și că era dublată și favorizată, probabil încă de atunci, de tendința curentă de pronunțare a lui *e* neaccentuat ca *i*, în graiurile moldovenești. În ms. 3499, alternanța fonetică dintre *e* și *i* este atît de frecventă, încît ne întrebăm dacă nu cumva cazurile în care, în vocabularul comun, în poziție neaccentuată, notarea lui *e* nu este o simplă grafie, transcrisă automat, involuntar, din model. Nu de puține ori, unul și același cuvînt cu *e* neaccentuat este reluat în forma cu *i* în aceeași poziție și invers. Iată cîteva exemple din secvența de control de sub partea finală a ultimului rînd din pagină, secvență reluată pe pagina imediat următoare a manuscrisului : *faptele* / *faptile* (f. 65 v/66 r), *nemerind* / *nimerind* (f. 84 r/v), *pre nume/pre numi* (f. 146 v/147 r), *iale* / *iali* (f. 171 r/v), *ci (pron.)* / *ce* (f. 253 r/v), *să mai roagi* / *să mai roage* (f. 13 r/14 r). Extinzînd o asemenea alternanță la nume proprii sau nume de grup străine (de ex. : n. pers. *Archiselau*, f. 147 v ; reluat *Archeselau*, f. 148 r ; topon. *Eghina*, passim, scris adesea *Eghena* ; n. de grup *vudini* „budini”, care alternează cu *vudeni*) sau construind forme hipercorecte de tipul *a pleni* (pentru *a plini*), copistul (sau copisti) ne demonstrează un anumit dezinteres pentru corectitudinea transcrierii textului sub raport fonetic și o anumită opoziție față de tendințele tot mai accentuate de impunere a unor norme supradialectale în sistemul limbii literare.

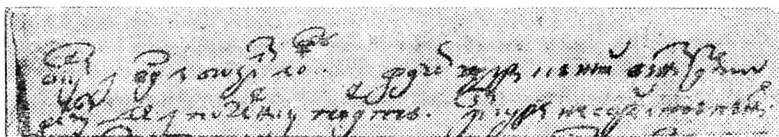

Fig. 3. Fragment din aceeași condică (ms. cit., f. 864 v, rd. 1—2)
scris în 31 august 1742. Detalii de scriere.

b) Confuzia dintre „*n*” și „*s*”. În scrierea cursivă de mînă, literele chirilice *s* și „*n*” au ajuns să se confunde. Anumite ipostaze ale lui „*n*”, și anume :

„*ŝ*”, „*ŝ*” etc., în grabă, au putut fi citite [u], mai ales că însuși *s* era realizat, și în forme care-l apropiiau de variantele lui „*n*”, și anume : „*ŝ*”, „*ŝ*” etc. Încît, în scrierea chirilică românească de mînă, cele două grafeme apar, nu de puține ori, unul în locul celuilalt, mai ales cînd transcrierea devine mecanică, atunci cînd

⁵ Prin indicațiile de tipul I 7, trimitem la cartea din *Istori* (cifra romană) și la capitol (cifra arabă).

⁶ O adnotare marginală transcrisă de copistul din 1816 (pe. f. 2 r-v) atestă existența, în tradiția manuscrisă a textului, a unei copii executate în 1746. Vezi ed. Iorga, p. III (Prefața).

copistul nu se mai gîndește la sensul cuvîntului în context. Uneori transcrierea eronată, cum e de ex. *curînd* în loc de *cărînd*, corespunde și ea unui cuvînt existent în limbă (*curînd*, adv. de timp). Putem presupune, fără să greșim, că și asemenea situații au putut favoriza „noua” lecțiune a cuvîntului din modelul care se copia.

Iată, întîi, cîteva cazuri în care λ [= \tilde{a} , \tilde{i}] este citit δ [= u] : *cărînd* devine *curînd* (I 2), *slabă* devine *slabu* (I 189), *mănîncă* devine *mănîncu* (I 200), *tinăr* devine *tinur* (III 76), *mînză* devine *mînz* (III 105), *să [să] facă* devine *să facu* (VII 104), *să facă* devine *să facu* (VIII 19), *să nămiră* devine *să numiră* (VIII 137).

Situația inversă, cînd δ [= u] este transpus λ [= \tilde{a} , \tilde{i}], apare mult mai rar : *cu* devine *că* (I 185), *să fugă* cu devine *să fugă că* (IV 11), *am văzut* cu devine *că am văzut* (IV 76), *ponosluescu* devine *ponoslăescu* (IV 79) ⁷.

În ediția pe care o pregătim, în toate aceste cazuri, am emendat grafia de pe planul al doilea, adică din manuscris, și am semnalat faptul în subsol, la aparatul critic.

Cui aparțin grafii eronate de mai sus ? Ultimului copist ? E posibil. Acesta e vinovat de un număr mare de erori grafice elementare, încît nu este exclus ca lui să-i aparțină lecțiunile λ pentru δ și invers. Dar o asemenea confuzie a putut s-o facă și copistul anterior, iar ultimul copist va fi preluat-o de la predecesorul său. În fond nu avem nici un indiciu sigur pentru stabilirea paternității confuziei dintre cele două grafeme în tradiția manuscrisă a celei mai vechi traduceri românești a *Istoriilor* lui Herodot. Confuzia respectivă a putut, tot așa de bine, să fie determinată de protograf : traducătorul, grăbit, probabil n-a mai fost totdeauna atent la silueta literelor. Chiar prima copie va fi putut pune în circulație unele grafii greșite de felul celor de mai sus. Nu excludem ipoteza că, la lecțiunile greșite ale unui copist, să se fi adăugat lecțiuni greșite similare datorate unui copist de mai tîrziu.

Confuzii asemănătoare între cele două grafeme chirilice întîlnim și în alte manuscrise românești din epoca veche. Iată cîteva exemple din *Istoria ieroglică* a lui Dimitrie Cantemir ⁸ : 1. (λ transcris δ) *ascultătoare* (172), în loc de *ascultătoare*; *pudure* (464), în loc de *pădure*; *ar timpina* (476), în loc de *ar timpina*; *începutura* (540), în loc de *începătura*; 2. (δ transcris λ) *grămăgiorul* (~ *Helgii*, 147), în loc de *grumăgiorul*; *crățătorul* (*Bucură-te, domnul și ~ mieu*, 346), în loc de *crufătoria* (cf. *domnului și crufătoria* *mieu*, 348); *tingăioasă* (*o harmonie ~*, 448), în loc de *tinguioasă* (cf. *să-l tinguască*, 489).

Unele grafii dintre cele citate mai sus (de ex. : *grămăgiorul*, *pudure*, *ascultătoare*, *crățătorul*) ar fi putut să apară și printr-o asimilare grafică sau fonetică (vocalică), regresivă sau progresivă. Existența celorlalte cazuri ne permite însă să afirmăm că mobilul tuturor acestor grafii trebuie căutat în confuzia dintre cele două grafeme menționate.

c) O altă particularitate grafică a versiunii de la Coșula a *Istoriilor* lui Herodot, particularitate care afectează structura fonetică a unei serii de cuvinte, este confuzia dintre caracterul chirilic σ (= s) și litera latină C (= k). Astfel, o grafie ca Трафчий (gr. τραχός, nume al unei populații) este citită, la un moment dat, de un copist distrat, *trafchii* (prin apropiere, probabil, de *trachi*) și este redată după această lecțiune : Трафчий (V 4). Миласанба (= omul din Mylasa) devine, în copia de la Coșula, Миласанба (V 121). Tot așa *slovo* devine *covo* (I 139), *lasoni* devine *liconi* (III 90), *Asiada* devine *Acada* (IV 45), *afshisii* devine *afhikii* (IV 171), *thesali(i)* devine *tkhali* (V 94), *asirii* devine *kirii* (VII 63). După cum se vede, unele cuvinte prezintă, în plus, și alte coruptele (omisiuni, denaturări, metateze, afereze de litere).

Acest tip de confuzie atrage după sine și confuzia inversă : κ chirilic, prin identificarea mentală cu C latin, devine C , care însă în contextul chirilic are valoarea de s . Astfel $\sigma\alpha\lambda\eta$ este transcris $\sigma\alpha\lambda\eta$ (I 2), *Dioki* devine *Diosi* (I 16), *Dioki* devine *Diosi* (I 96, de 3 ori ; I 99), *Cnidos* devine *Sănidos* (I 144), *să zică* devine *să zisă* (II 2), *kirinei* devine *sirinei* (IV 159).

Fără îndoială că forme ca *Parniscos* (VIII 36), în loc de *Parnisos*; *Farnaskis* (VIII 126 și IX 66), în loc de *Farnakis*; *Scrisos* (I 6), în loc de *Crisos*; *scrondire*

⁷ Vezi și Liviu Onu, *Cazuri de „hapax legomenon” sau simple inadvertențe ?*, în SCL, XXXI, 1980, nr. 4, p. 451.

⁸ D. Cantemir, *Istoria ieroglică*. Text stabilit și glosar de Stela Toma, Prefață de Virgil Căndea. Studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie și indici de Nicolae Stoicescu. București, 1973 (Opere complete, IV). Cifra arabă care însoțește exemplele reprezintă pagina din ms. de bază, notată marginal în ed. citată.

(I 14), în loc de *crondire*; *Scrimni* (IV 20), în loc de *Crimni*, în care deci și lui *s*, și lui *k*, îi corespunde un *sk*, au ca bază de plecare cele două tipuri de confuzie relevante aici.

Cui aparțin aceste confuzii? Ultimului copist? Ultima copie chirilică a *Istoriilor* este realizată într-o perioadă când numeroși cărturari încercau să introducă alfabetul latin în scrierea limbii române. Școala ardeleană a creat chiar un curent de opinie în acest sens. Nu este exclus ca confuzia de litere la care ne referim să aparțină unui copist anterior, iar lecțiunile eronate să fi fost preluate tale quale de copistul următor (sau copiii următori).

Nu credem plauzibilă ipoteza după care confuzia de litere semnalată aici să aparțină traducătorului. Confuzia, după cum am văzut mai sus, presupune, în mod obligatoriu, transpunerea unui text chirilic existent, real.

Este aproape imposibil de admis ca reprezentarea grafică a cuvintului scris cu caractere chirilice să fi existat numai mental, în momentul traducerii textului grecesc, iar în momentul imediat următor, al materializării cuvintului pe hîrtie, traducătorul să-l fi notat confundînd pe *C* chirilic cu *C* latin.

În orice caz, copistul care a comis o asemenea eroare, destul de frecventă, eroare care a proliferat confuzii în lanț, cunoștea și folosea scrierea cu alfabet latin și, deci, putem presupune, avea o anumită cultură.

În toate situațiile de mai sus, am emendat grafiile eronate, menționînd aceasta în aparatul critic.

Încheiere. Am expus aici numai cîteva cazuri de litere cu valori ambigue și de confuzii de litere întîlnite în scrierea chirilică românească de la începutul sec. al XIX-lea⁹. Majoritatea aspectelor înfățișate de noi își are rădăcinile în scrierea chirilică cursivă de mină din sec. al XVII-lea și, mai ales, al XVIII-lea¹⁰. Cercetările viitoare vor trebui să urmărească, atît pe zone geografice, cît și pe genuri de texte, evoluția scrierii chirilice românești de mină. Asemenea cercetări vin în sprijinul direct al editorilor de texte (acte, documente, cărți etc.) și, prin aceștia, în ajutorul tuturor specialiștilor interesați, într-un fel sau altul, în studierea trecutului poporului nostru.

De importanța citirii exacte și a cunoașterii adecvate a unui document, a unui text istoriografic sau de literatură beletristică, credem că nici nu mai e cazul să vorbim.

Editarea unui text ca acela la care ne-am referit este o sarcină destul de dificilă.

Fie că e vorba de confuzii de litere în cadrul aceluiasi sistem grafic (vezi cazurile de sub punctele *a* și *b*), fie că e vorba de confuzii datorate identității formale dintre grafeme aparținînd la sisteme grafice diferite (cazurile de sub punctul *c*) editorul — oricît de versat ar fi — este pus adesea în situația să ghicească, după contextul grafic și sintactic, valoarea unui semn sau a altuia. Nu o dată, mai ales cînd e vorba de nume proprii sau nume de grup mai puțin cunoscute, editorul trebuie să apeleze sau la textul grecesc al lui Herodot sau la traduceri moderne autorizate.

Editarea unui text cum este vechea traducere a *Istoriilor* lui Herodot nici nu poate fi concepută fără studii grafiei textului din toate punctele de vedere.

⁹ Alte aspecte ale erorilor de grafie și de copiere din același ms. rom. 3499, cu emendările propuse, vezi în articolele subsemnatului publicate în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 589—592; nr. 6, p. 675—679; XXXI, 1980, nr. 4, p. 449—452; XXXII, 1981, nr. 1, p. 63—67.

¹⁰ Iată cîteva texte din epocă, ce prezintă — sub raportul scrisului chirilic — similitudini cu ms. rom. 3499 de la B.A.R.S.R.: I. Bianu și N. Cartoian, *Album de paleografie românească (scrierea chirilică)*. Ediția a III-a, București, 1940, planșa XXXVII (o scrisoare la mitropolitul Iacov al Moldovei, 1719—1778); Al. Roșculescu, *Culegere de felurite scrisori vechi cu litere chirilice*, Ed. III, cu adăugiri [...] Iași, 1922, p. 60 și 62 (un act din 1819, Moldova), p. 64 și 66 (un act din 1813, Moldova), p. 72 și 74 (un act din 1816, Moldova), p. 76 și 78 (o scrisoare a mitropolitului Veniamin al Moldovei, 1804); Ionică Tăutul, *Scrieri social-politice*, ed. Emil Virtosu, București, 1974 (fotocopii după diferite acte ale familiei Tăutul și după opere literare ale lui Ionică Tăutul, Moldova, datînd dintre 1818—1829); Veronica Vasilescu și Aneta Boiangiu, *Scrierea chirilică românească, Album de paleografie*, ed. cit., p. 114—118 (planșele 85—87; acte din 1825—1826, Moldova); *Condica Mavrocordafilor*, culegere de documente realizată la curtea domnească de la Iași, 1741—1742, de un număr mare de scribi (= ms. rom. de la B.A.R.S.R.).

Neglijarea unui asemenea studiu duce la o transcriere arbitrară, la confuzii și denaturări care deservesc total pe cercetători.

Pe de altă parte, confuzii de tipul celor descrise de noi mai sus nu trebuie să ne mire. Ele se produc, în mod curent, pe scară largă, și în epoca modernă. Dacă ne limităm la scrisul românesc de mină, cu caractere latine, vom observa, la cei care scriu grăbit și în special la oamenii semiinstruiți sau neinstruiți confuzii curente între *n* și *u*, între *o* și *a*, între *t* și *ț*, între *s* și *ș*, între *e* și *i*, între *a* și *ă* etc. Pentru confuziile de tipul al doilea, putem da exemplul celor care învață limbi străine ce se scriu cu un sistem grafic (de obicei alfabetic) diferit de al limbii materne (bunăoară: elevii sau studenții români care învață limba rusă sau limba greacă).

În cele de mai sus am prezentat câteva aspecte mai puțin cercetate din istoria relativ recentă a scrisului românesc cu caractere chirilice. Neglijarea unor asemenea aspecte de către paleografi, istorici și lingviști poate genera grave denaturări și teorii greșite. Iată de ce nici istoricii, nici lingviștii, în cercetările lor, nu pot face abstracție de istoria scrisului.

Totodată, articolul nostru este o pledoarie pentru o mai strânsă colaborare între istorici, lingviști și paleografi.

Abrevieri

B.A.R.S.R.	= Biblioteca Academiei R. S. România (București).
LR	= „Limba română“ (București).
ms. rom.	= manuscris românesc.
u. pers.	= nume de persoană.
r	= recto.
SCL	= „Studii și cercetări lingvistice“ (București).
topon.	= toponim.
v	= verso.
Semnul <	indică: „provine din“.

RÉSUMÉ

L'auteur se penche sur quelques aspects peu étudiés de l'écriture cyrillique roumaine du commencement du XIX-ème siècle: les lettres à valeurs ambiguës et la confusion des lettres. Les exemples sont tirés du ms. roumain no. 3499 gardé à la Bibliothèque de l'Académie de la R. S. de Roumanie, datant de 1816, — la seule copie de la plus ancienne traduction des *Histoires* d'Hérodote (XVII-ème siècle) qui nous soit restée. L'ignorance de tels aspects par les paléographes, les historiens et les linguistes peut engendrer de graves altérations des textes édités et par suite une compréhension erronée du message écrit. L'article plaide aussi pour une collaboration plus étroite entre historiens, philologues et paléographes.

PRÉCIS

The author shows some aspects less studied as regards the Romanian Cyrillic writing from the beginning of the 19th century: letters with equivocal value and confusion of letters. The examples are particularly based upon the Ms. Rom. 3499 of the Romanian Academy Library — dated 1816 — the only copy preserved of the oldest Romanian translation (17th century) of the Herodotus *Histories*.

If this aspects are neglected by paleographers, historians and linguists they could cause serious misinterpretations of the text in its publication process and could also lead to wrong valuations of the written message. The article is also an appeal for strengthening the co-operation among historians, linguists and paleographers.